

Indledning til Rådets arbejde

Magt og afmagt i psykiatrien

Magt og afmagt i psykiatrien

MAGT OG AFMAGT opleves utvivlsomt af alle, som har svær psykisk sygdom inde på livet, både på det personlige, det professionelle og det politisk-administrative plan:

MAGT, fordi man som personale har mulighed for at hjælpe, men også har nøglen til at forlade afdelingen.

AFMAGT, fordi man har for lidt tid, for lidt uddannelse eller bliver misforstået som skrankepave.

MAGT, når man som patient bliver i stand til at håndtere og leve med sin sygdom.

AFMAGT, hvis man behandles nedsættende og krænkende.

MAGT, når man som pårørende inddrages og kan bidrage og støtte.

AFMAGT, hvis man afvises og lades alene.

MAGT, når man som politiker kan bevilge penge.

AFMAGT, når der også er brug for pengene alle andre steder.

Indledning til Rådets arbejde

Gennem historien har synet på afsindige – eller gale – mennesker ændret sig. Dette gælder både hvad angår årsagen til deres tilstand og håndteringen af den: fra tidligere tiders fordømmelse og ydmygelser af de afsindige, med anbringelse i isolation i kolde, mørke dårekister, til nutidens syn på psykisk lidelse som en kompliceret og mangesidet sygdomstilstand.

Psykiatrien har altid været omgærdet af forestillinger og meninger, tabuisering og stigmatisering. Mennesker med svære psykiske sygdomme opleves af nogle som mærkelige, skræmmende, uforudsigelige, undertiden aggressive og med mangel på selvkontrol. Mange føler usikkerhed, ubehag og måske frygt ved at møde mennesker med tydelig sindssygdom, men samtidig kan synet kalde på vores medfølelse og ønske om at hjælpe disse meget skrøbelige og udsatte mennesker. Psykiatrien yder behandling, pleje og medmenneskelig omsorg, men har også midler til at tvinge og kontrollere.

Det Etske Råd vil med sit arbejde om psykiatri gerne medvirke til at sætte fokus på etiske dilemmaer i psykiatrien og skabe synlighed og debat om de vilkår og udfordringer, som møder mennesker, der rammes af psykisk sygdom. Psykiske sygdomme spænder over et bredt felt: fra mindre dysfunktionelle lidelser til helt invaliderende sygdomme, med stor lidelse for både patienten og dennes familie. Det Etske Råd har i sit aktuelle arbejde med psykiatrien taget udgangspunkt i, at behandlingen af patienter med alvorlige psykiske sygdomme rummer mange dilemmaer, særligt når patienten på baggrund af sin sygdom mister evnen til at tage vare på sig selv – og undertiden modsætter sig behandling af sin lidelse. Rådet har haft fokus på anvendelsen af tvang, da Rådet dels finder, at anvendelsen af tvang tydeliggør og tilspidser de etiske dilemmaer, dels har et ønske om at diskutere forholdene for nogle de allermost skrøbelige patienter i sundhedsvæsenet.

Frihed eller behandlingstvang – et etisk dilemma i psykiatrien

Den danske sundhedssektor er underlagt forskellige former for spilleregler. Både lovgivning, økonomiske og organisatoriske forhold samt faglige og samfundsmæssige normer sætter rammerne for sundhedssektorens aktører. Det faglige personale uddannes til at kunne træffe vanskelige beslutninger i situationer, der rummer etiske dilemmaer. Dette gælder for såvel den psykiatriske som den somatiske del af sundhedsvæsenet. De grundlæggende etiske principper er de samme for psykiateren som for fx ortopædkirurgen. Men i psykiatrien opstår dilemmaer, som er særegne for mødet med patienter med så alvorlige lidelser i sindet, at spørgsmålet om indlæggelse og behandling mod patientens vilje bliver aktuel.

Indespærring og fysisk tvang er et drastisk indgreb i ethvert menneskes fundamentale ret til personlig frihed. Det Ethiske Råd har været i kontakt med mange forskellige aktører på området og har fået indsigt i, at tvang har mange udtryk. For nogle patienter har oplevelsen med tvangsindgreb været et nødvendigt – og forbigående – onde for at genvinde kontrollen med eget liv. For andre patienter har oplevelsen betydet et livslangt traume, forbundet med en følelse af hverken at blive set, hørt eller mødt med respekt under forløbet. Det kan være en oplevelse af ikke at blive forstået eller taget alvorligt, følelsen af ydmygelse og af overdreven brug af tvang. Psykiatrien er generelt karakteriseret ved, at de involverede parter ofte har et meget forskelligt perspektiv i forhold til en given situation. Hvad der fra patientens perspektiv fx kan tage sig ud som et uberettiget overgreb, har måske set fra personalets side karakter af at være sundhedsfagligt funderet behandling, mens det fra de pårørendes side kan opfattes som udtryk for manglende empati kombineret med manglende ressourcer i det psykiatriske system.

I nogle tilfælde kan brugen af tvang over for patienter med svære psykiske lidelser være nødvendig, fordi patienten på grund af sin sygdom ikke er i stand til at varetage sine egne interesser. I så fald må andre tage over – fx ved at sørge for, at patienten får den nødvendige behandling eller undlader at skade sig selv rent fysisk. I andre tilfælde kan tvangen være et nødvendigt middel til at forhindre, at patienten på grund af sin sygdom skader andre.

Men selv om Det Ethiske Råd erkender, at brugen af tvang kan være berettiget, vil Rådet samtidig understrege, at tvang også altid er en krænkelse. Dette gælder, uanset hvad grunden til at anvende tvang er. Derfor skal brugen af tvang så vidt muligt undgås. Det er Rådets opfattelse, at der, i højere grad end tilfældet er i dag, skal være fokus på forebyggelsen af tvang, og mulighederne for dette er efter Rådets opfattelse langt fra udtømte.

Udtalelse, baggrundstekster og videoscenarier

Det Ethiske Råd har i forbindelse med sit arbejde om psykiatri offentliggjort ”Det Ethiske Råds udtalelse om tvang i psykiatrien”, hvor Rådet præsenterer sine synspunkter om forholdene i psykiatrien i Danmark. Synspunkterne vedrører de spørgsmål og dilemmaer, der er knyttet til at anvende tvang over for patienterne.

Læs udtalelsen på www.etiskraad.dk/psykiatri/udtalelse

Rådet har derudover udarbejdet nogle tematekster, som kan være af interesse for alle, der interesserer sig for psykiatriens vilkår. I teksterne uddybes blandt andet de argumenter og holdninger, som afspejles i Rådets udtalelse.

Læs teksterne på www.etiskraad.dk/psykiatri/tekster

Det Ethiske Råd har under sit arbejde med psykiatrien fået input fra psykiatriens mange aktører. På baggrund af disse input har Rådet i samarbejde med konsulenthuset Dacapo A/S i en længerevarende proces udviklet en række scenarier, som fokuserer på flere af de problemstillinger, som Rådet i sine anbefalinger har valgt at tage op. De fem små videoscenarier er produceret for at vække interesse og give stof til eftertanke hos alle, der er i berøring med psykiatrien.

Se videoscenarierne på www.etiskraad.dk/psykiatri/video

DET ETISKE RÅD
Rentemestervej 8
2400 København NV
Tel: +45 7221 6860
www.etiskraad.dk

Indledning til Rådets arbejde
Magt og afmagt i psykiatrien

© Det Ethiske Råd 2012

Udgivet af Det Ethiske Råd 2012
Illustrationer: Peter Waldorph
Fotos: iStockphoto, Colourbox
Publikationen kan downloades på Det Ethiske Råds webside www.etiskraad.dk